

Almanac de Interlingua

Numero 42 – Junio 2013

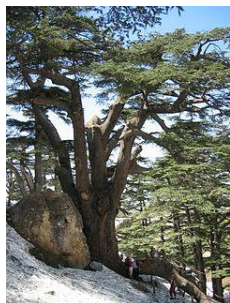
Editor: Cláudio Rinaldi (almanacdeinterlingua@yahoo.com.br)

Sagas levantin

Levante (in arabe *ash-Sham*, in hebreo *Kenaan*) es un region cultural inter le litore mediterranee, le desertos arabic e le grande fluvios mesopotamic. Puncto strategic inter tres continentes, le area pertineva al Imperio Ottoman usque al Prime Guerra Mundial. In 1916, le secrete Accordo de Sykes-Picot lo repartiva inter Anglaterra e Francia. Comenciava tunc le disillusion arabe con le Occidente, que justificava le guerra al ottomanos como un effortio pro dar un stato libere al populos mediooriental. Per iste epocha, le britannicos comenciava a considerar tamben le establimento de un pais judee in le mesme territorio occupate per le arabes, un vice que le movimento sionista instigava le massive retorno de judeos o lor historic terra de origine. Le resultado de iste interventiones se resume in un declaration per Jack Straw, secretario britannic del affaires exterior, durante un interview in 2002: “Multe problemas que nos debe manear actualmente es consequentia de nostre passato colonial e del promissas contradictori que nos faceva al palestinos e al israelis.”

Hodie le Levante comprende quatro pais independente: Libano, Syria, Jordania e Israel. Tamben es parte de illo le territorios de Gaza e Cisjordania, que intende constituer un stato palestin unificate.

Libano

Native del montanias proxime al Mediterraneo, le cedro de Libano (*Cedrus libani*) es adoptate como emblema national libanese. In 2005 iste arbore dava nomine al Revolution de Cedro, movimento politic pro liberar Libano de un governmento sub influencia del interesses syrie, in que on assassinava le prime-ministro Rafik Hariri e expulsava le truppas syrie occupante le pais desde 1976.

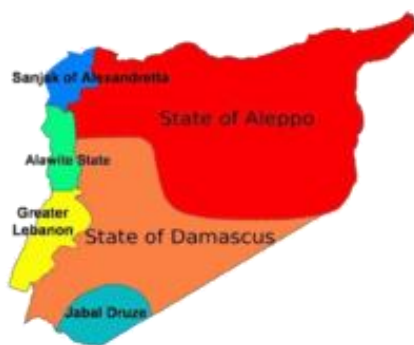
Le historia de iste parte del mundo es cognite desde le foundation de Byblos, un del citates le plus ancian de que on ha notitia. In le citate Tyro floriva le phenicios, populo de mercatores qui navigava per tote le Mediterraneo. Le area perdeva su autonomia quando Cyro le Grande lo mitteva sub dominio perse. Postea veniva le egyptios, grecos, romanos, byzantinos, arabes, ottomanos e finalmente le potentias colonial. A partir de 1590, sub le sultan Fakhr al-Din II, musulmanes, christianos e druzos poteva conviver in accordo con lor stylos de vita, pagante tributo al Imperio Ottoman. Un administrator virtuose, le sultan esseva deposite per su opposentes e le emirato del Monte Libano terminava dissolute post cinque centennios de existentia.

Al fin del Prime Guerra Mundial, le Imperio Ottoman se extingeva e Libano passava a pertiner al mandato francese. In 1926, se formava un Republica Libanese (in arabe *Libnan*) democratic e parlamentari, que deveniva independente in 1943, durante le invasion nazista a Francia. Un pacto national determinava que le quatro postos politic le plus elevate debe esser occupate per un christiano maronita, un musulman sunnita, un musulman shiita e un greco orthodoxe. Desde tunc, le pais experimentava un periodo de prosperitate, dedicante se al agricultura e al activitate bancari. Le capital Beirut ganiava le supernomine de “Paris del Medie Oriente”, gratias al grande quantitate de touristas que illo attraheva. Totevia, un longe guerra civil (1975-1990) e le dominio del sud del pais per le organisation radical Hezbollah mitteva fin a iste phase auree. Le fortias armate syrie occupava Libano per tres decennios e solo se retirava in 2005. In le anno sequente, Libano suffreva con un conflicto bellic per trenta-quatro dies post que le Hezbollah attaccava le territorio israeli.

Syria

Damasco es le citate habitate continuemente ante plus tempore in le mundo. Illo esseva sede del Califato Omiada e es hodie le capital de Syria (in arabe *Suriyah*), pais que deveniva independente como un republica parlamentari in 1946 e desde tunc ha habite un historia de successive colpos militar. Ancora in le 1940s, Syria rejectava le Plano Crescente Fertile, un proposition de unificar tote le region levantin con Iraq sub le monarchia Hashemita. Inter 1958 e 1961, illo formava un sol pais con Egypto, ma un colpo dissolveva iste union, ancora rememorate per le duo stelettas verde sur le bandiera national. De 1963 a 2011, Syria esseva sub un lege de emergentia que suspendeva le protection constitutional al citatanos.

In 1970 un colpo de stato faceva Hafiz al-Assad dictator. Gratias a un alliantia con le militares, ille governava le pais usque 2000, quando su filio Bashar deveniva presidente. Le clan pertine al secta musulman alawita, al qual adhere 10% del population syrie. Hafiz dava al stato un character laic e promoveva le conviventia pacific del distincte religiones. Ille assecurava le prosperitate del mercatores in Damasco e Aleppo, conquirante le supporto del sunnitas (75% del syrios), e protegeva le christianos (10%). Non obstante, su aparato repressive permetteva nulle contestation a su autoritate. On expectava que le juvene Bashar al-Assad, educate in Anglaterra, initiarea un apertura politic, ma illo ha jammais evente. Al contrario, ille respondeva con violentia al manifestationes pro democratia in 2011 e causava un guerra civil que ha morte plus que 90 mille personas, durante que altere 1,3 milliones de syrios se ha refugiata foras del pais. Insimul con Iran e con le Hezbollah libanese, Syria forma hodie un “arco shiita” que se oppone al Status Unite, al Union Europee e al Liga Arabe, le quales supporta le monarchias sunnita.

Ante le imminente extinction del Imperio Ottoman, le duo principal potentias colonial europeas tractava de divider inter se le spolia levantin. Le mandato francese (al sinistra) creava sex regiones administrative. Le mandato britannic (al dextra) se divideva in duo per le Fluvio Jordan. Plus tarde, le terras de Palestina esserea promisse tanto al musulmanes como al judeos.

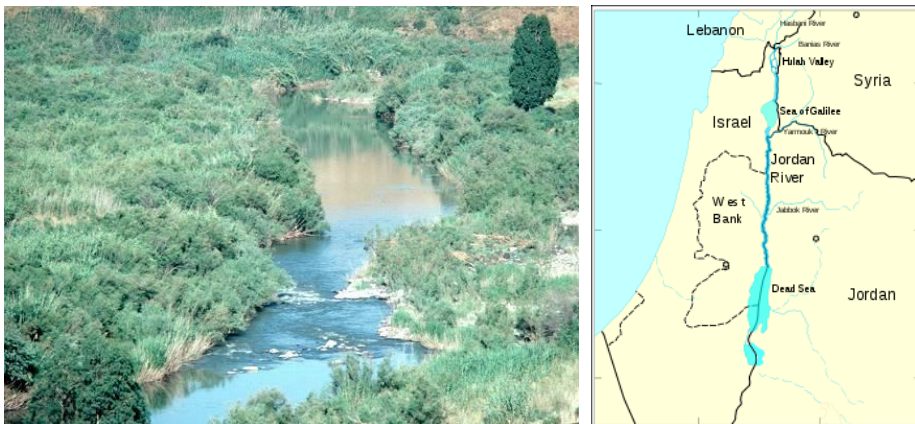
Jordania

In le portion britannic del Levante, duo areas autonome se establiva: Transjordania e Palestina. Parte del provincia syrie durante le Imperio Ottoman, Transjordania correspondeva a

nulle division historic o cultural, ma esseva resultado del francobritannic Accordo de Sykes-Picot. Le administration esseva livrate al emir Abdullah, fratre del rege syrie Faisal bin Hussein, deposite per le franceses. Le angleses incentivava le autogoverno e promitteva detener le immigration judee al margine west del Fluvio Jordan. In 1923, Transjordania ganiava semiindependentia, e in 1946 un tractato creava un regno totalmente independente.

Rebaptisate Jordania (in arabe *Urdunn*), le pais avantiava verso le west e annexava Cisjordania e Jerusalem oriental durante le guerra contra Israel in 1948-49. Le acto esseva considerate illegal per le Liga Arabe. In le 1950s, le rege esseva assassinate, un constitution se promulgava e Jordania ingressava al Naciones Unite. Illo accompagniava Egypto, Syria e Iraq in le Guerra del Sex Dies in 1967 e perdeva le territorios que haveva conquistate contra Israel. Le pais suffreva un invasion de Syria in 1974, post haber expulsate membros del Organisation pro Liberation de Palestina. Israel attaccava le syrios e liberava Jordania, que readmitteva le OLP como representante legitime del palestinos. Plus, Jordania proponeva un confederation con Palestina in 1985. Le rege Hussein abdicava su reclamation sur Cisjordania e un tractato de pace con Israel se concludeva in 1994, a cambio de advantages commercial offerte per le Statos Unite. In 1999, Abdullah II succedeva su patre e reaffirmava le pace. Nove partitos politic se creava e le parlamento ganiava importantia. Le systema legal es laic, ma themas como maritage, divorcio, hereditate e custodia de infantes pote decider se per tribunales religiose sempre que ambe litigantes adhere al mesme fide.

Jordania es hodie le tertie melior pais arabe pro habitar, post Kuwait e le Emiratos Arabe Unite. Illo es le pais con plus alte precios in le region, e 40% de su population se compone de immigrantes. Tres quartos del contento arabe online proveni de Jordania. Le capital Amman es considerate le citate le plus occidentalisate e cosmopolitan del mundo arabe, con culina international, vita nocturne active e prospere centros commercial.

Con 250 km de extension, le Fluvio Jordan (in hebreo *Nehar haYarden*, in arabe *Nahr al-Urdun*) es le principal fonte de aqua del Levante. In le 1960s, Syria promoveva un disviation del fluvio e reduceva le fluxo de aqua in Israel, causante le Guerra del Sex Dies, in que le israelis dominava le Plateau de Golan e assi assecurava lor controlo sur le fontanas del fluvio.

Israel

In 1897 se initiava le movimento sionista, incitante le retorno a Palestina del judeos qui esseva disperse per tote le mundo. In le veniente decennios, milles de judeos migrava al region, que pertineva tunc al Imperio Ottoman e haveva population arabe. Anglaterra dominava le area usque 1948, quando le Naciones Unite approbava le creation del Stato de Israel (in hebreo *Yisrael*). Le pais arabe vicin non acceptava le nation judee e se alliava in un guerra de annihilation. Como resultado, Israel expandeva su territorio original sur areas in que se expectava fundar un stato palestin e promoveva le establimento de colonos judee in illos. Un nove guerra eveniva in 1967, tres annos post le foundation del OLP. Con illo, Israel dominava tamben le Peninsula de Sinai e le Plateau de Golan (arabe *Yulan*, hebreo *Golan*). Un accordo de pace in 1979 causava le devolution de Sinai a Egypto. Le pace con Jordania e Egypto ha essite

respectate desde le 1970s, ma Syria, Iran e le organisationes Hezbollah e Hamas ancora pugna per le elimination de Israel e le donation de su territorio al futur stato palestin. Circa un quinto de Cisjordania es controlate exclusivemente per palestin, durante que le restante del territorio ha administration israeli o compartite. Iste territorio es appellate Banco Occidental (*ad-Daffah al-Garbiyyah*) per le arabes e Judea e Samaria (*Yehuda veShomron*) per le hebreos. In 2005, Israel disoccupava totalmente le Banda de Gaza (arabe *Gazzah*, hebreo *Azzah*), lo que non sufficeva pro que Hamas desisteva de promover actiones bellic successive. Le Plateau de Golan ha jammais essite devolute a Syria. Un impasse major es le possession de Jerusalem, de que ni le israelis ni le palestin desiste.

Economica e socialmente, Israel se ha developpate al longo de su poc decennios de existentia e hodie es considerate un pais del prime mundo. Fundate in 1909, Tel Aviv ha hodie le secunde economia le plus grande del Medie Oriente, post Dubai, e es un centro financiari, touristic e cultural. Per su atmospha juvene e nocturne, illo ha ganiate le supernomine de “cite que jammais dormi.”

	 Libano	 Syria	 Jordania	 Israel
independentia	1943 (Francia)	1946 (Francia)	1946 (Anglaterra)	1948 (Anglaterra)
km ²	10 mille	186 mille	89 mille	20 mille
habitantes	4,2 milliones	22,5 milliones	6,5 milliones	8 milliones
hab/km ²	404	118	68	359
US\$/PPP	15.500	5.100	5.900	32.300
IDH	0,75	0,63	0,70	0,90

Lecturas amusante e informative

Exodus (1958), un romance per Leon Uris, conta le historia del movimento sionista e del migration de judeos a Palestina, le establimento del Stato de Israel e le victoria contra un alliantia de pais arabes in le guerra que eveniva a continuation – le qual le autor coperiva como correspondente international. Le vita in *kibbutzim* e *moshavim* (proprietates agricultural collective) e le activitates del Mossad (le servicio secrete israeli) es describe con ricchezza. Le personages include immigrantes de origines diverse qui escappava al holocausto nazista e al pogroms russe.

In *Tower of Babel* (1968), Morris West describe vividemente le climate tense que antecede le Guerra del Sex Dies. Le historia de action se developpa in tote le quatro pais levantini e ha como personages principal un banchero libanese, un spion israeli e un dictator syrie.

Un cuppa mundial solidari

In 1980, FIFA organisava un torneo pro celebrar le cinquantesime anniversario del prime cuppa del mundo de football. Le Mundialito reuniva in Uruguay tote le championes mundial usque tunc minus Anglaterra, que declinava le invitation e esseva reimplaciate per Nederland, un del melior equipas del decennio precedente.

Cinque annos plus tarde se jocava in Paris le prime Trophéo Artemio Franchi, un confrontation inter le championes continental de Europa e Sudamerica. Un secunde e ultime edition evenirea in 1993 in Mar del Plata.

Un anno antea, le campion asiatic Arabia Saudi haveva organisate in honor a su monarcha un torneo combinante le melior characteristics de ambe predecessores. In

loco de selectiones euroamerican representante glorias passate, on invitava tote le championes continental le plus recente. Europa non voleva participar e Oceania ancora non habeva un cuppa proprie, dunque solo quatro equipas prendeva parte al prime edition. Tres annos postea, le champion europees se presentava pro le secunde edition e Arabia Saudi jocava de equipa local, totalisante sex participantes. Altere nova esseva un decision per penalties ja in le phase de gruppos post que Danmark e Mexico terminava equalisate in tote le criterios – UEFA adoptarea iste systema in su Eurocuppa annos plus tarde.

Post duo editiones bensuscesse, FIFA comprava le idea e transformava le Cuppa del Rege Fahd in su Cuppa del Confederationes. Con illo, duo nove modificationes se introduceva. Primo, le torneo se ampliava a octo participantes, con le inclusion tamben del ultime champion mundial. Secundo, on passava a disputar lo cata quatro annos, sempre in le sede del veniente mundial, como un modo de testar le installationes del pais organisator – le Torneo de Francia in 1997 esseva ja un essayo de iste natura.

Le existentia del Cuppa del Confederationes ha essite a vices criticate a causa del basse nivello technic del equipas participante – le presentia de Tahiti al edition de iste anno es un exemplo de illo. FIFA responde que iste competition es un “parve cuppa del mundo basate sur le solidaritate”, cuje objectivo es permettre que equipas de parve federaciones disputa un torneo de melior nivello.

In basso, on resume le torneos, official o non, que ha relation con le currente formato del Cuppa del Confederationes.

Anno	Competition	Match final	Loco del final
1980	Mundialito	Uruguay 2-1 Brasil	Montevideo
1985	Tropheo Artemio Franchi	Francia 2-0 Uruguay	Paris
1992	Cuppa del Rege Fahd	Argentina 3-1 Arabia Saudi	Riyad
1993	Tropheo Artemio Franchi	Argentina 1-1 Danmark ¹	Mar del Plata
1995	Cuppa del Rege Fahd	Danmark 2-0 Argentina	Riyad
1997	Torneo de Francia	Anglaterra 0-1 Brasil ²	Paris
1997	Cuppa del Confederationes	Brasil 6-0 Australia	Riyad
1999		Mexico 4-3 Brasil	Ciudad de México
2001		Francia 1-0 Japon	Yokohama
2003		Francia 1-0 Cameroun	Paris
2005		Brasil 4-1 Argentina	Frankfurt
2009		Brasil 3-2 Statos Unite	Johannesburg
2013			Rio de Janeiro

¹Argentina vinceva 5-4 le decision per penalties.

²Le Torneo de Francia se disputava per punctos. Malgrado le victoria brasilian al ultime ronda, Anglaterra ja habeva essite champion in anticipation. Le angleses conquireva 6 punctos contra 5 punctos de Brasil.

Making of de un cuppa mundial

Inspirate per le vuvuzelas del mundial sudafrican in 2010, le musico bahian Carlinhos Brown ha inventate un instrumento musical “tipicamente brasilian” pro que le fans produce strepito durante le veniente eventos sportive que Brasil va sediar. Le *caxirola* – un parola inventate e sin signification, ma con sonoritate “tipicamente brasilian” – consiste in un sonalia plastic que produce ruido quando es agitate. Le prime test del nove instrumento occurreva le 28 april, quando 50 mille unitates esseva distribute al spectatores del match classic del citate Salvador. Quando Vitória faceva su secunde goal, le fans del Bahia se revoltava e comenciava a jectar lor caxirolas contra le

jocadores de lor proprie equipa. Le episodio ganiava nomine, “le revolta del caxirolas”, e ora FIFA pensa prohiber le utilisation del instrumento durante le Cuppa del Confederationes. On expectava vender 50 milliones de caxirolas al precio unitari de 30 reales (15 dollars).

Al sinistra, le fans de Vitória oscilla lor caxirolas. Al dextra, un fan de Bahia, ante que su equipa comenciava a suffer goals. Le classico bahian, valide per le phase qualificatori del campionato statal, finiva con resultado 2-1 in favor del equipa rubronigre.

In 2007, quando Brasil se candidatava a sediar le Cuppa Mundial de 2014, le tunc presidente del Confederation Brazilian de Football, Ricardo Teixeira, annunciava que le majoritate del pecunia investite in le realisation del evento venirea de patrocinatores. Al fin, le stato pagara 98,5% del dispendios, que deberea superar le 10 milliardos de dollars, sin includer al calculo le costos con securitate. Durante que Sudafrica dispendeva 1 miliardo pro construir su dece stadios, le duodece stadios brasilian costara circa 5 milliardos. Al minus quatro de illos se convertera in “elefantes blanc” al fin del mundial. Le melior clubs de Cuiabá e Manaus, per exemplo, ha jocate per le tertie e quarte divisiones national in le ultime tres decennios, ante le presentia de alcun poc milles de spectatores.

Inaugurate in 1950 e scenario del decision del mundial de celle anno, le stadio Maracanã passava per un reforma pro le Cuppa Mundial de Clubs in 2000, al costo actualisate de 240 milliones de reales. Pro le Jocos Panamerican in 2007, on dispendeva 400 milliones pro un secunde reforma que, on annunciava al epocha, essera sufficiente tamben pro le mundial de 2014. Totevia, le stadio ha passate per un tertie reforma al costo record de 940 milliones. Un del rationes del alte costo es le exigentias technic de FIFA, que demanda le importation de 47% del materiales usate. Le stadio habera 78 mille sedes e un garantia de que va durar cinquanta annos. Le realisation del Jocos Panamerican justificava le construction de un altere stadio in Rio, le João Havelange, que costava sex vices plus que su budget original e recentemente ha essite interdicte per risco de colapso.

Post su reconstruction, le stadio Mané Garrincha non plus potera honorar con su nomine al celebre jocator del 1960s, le sol qui disputa con Pelé le preferentia del fans brasilian como le melior footballista de tote le tempores. FIFA non admitte le nomine, per considerar lo “difficile de pronunciar”. On ha usate le nomine “Stadio National de Brasília” in vice, ma le entitate maxime del football ha proposita “Ecoarena Coca-Cola”, que debe esser le designation official al minus durante le cuppas del confederationes e mundial. Anque in Salvador un compania private ha acquisite le

naming rights sur le stadio Fonte Nova, que essera denominate “Arena Itaipava”, in referentia a un fabricante de bira.

Ben que le vendita de bibitas alcoholic es prohibite intra le stadios in tote Brasil, un lege approbate per le Congresso National permette que le patrocinator Budweiser commercialisa su bira durante le cuppas del confederationes e mundial. FIFA travalia ancora pro prohiber le vendita del acarajé, mangiar traditionalmente consumite in Salvador durante le matches de football. Le motivo es que altere patrocinator, le rete McDonald’s, pretende vender su productos con exclusivitate.

Le mascotte del veniente mundial es un armadillo baptisate Fuleco (al sinistra) – parola que vole dicer nulle cosa, que non sona “tipicamente brasilian” e cuje sonoritate evoca significationes depreciative. Le balla official recipeva le nomine Brazuca, misgraphate con Z – *brasuca* es originalmente un parola despective per que le portugeses se refere al brasilianos, comparabile al termino brasilian *portuga*. Un figura ben *brasuca* es le *baiana* (al dextra), le femina del stato Bahia qui vende acarajé in su ample vestito blanc. De tanto traditional, le *baiana* es un phantasia elementari in le paradas de carnaval in Rio de Janeiro e São Paulo.

Le informationes proviste in iste notitias proveni de vehiculos diverse, inter le quales le jornales *Folha de S. Paulo*, *Estado de S. Paulo*, *Bahia Mercantil*, *A tarde e Lance*, e le revista de finanzas *Exame*.

Duo obras incluse al sito de UMI

Io, le editor, regratia publicamente a Thomas Breinstrup per le inclusion del essayo *Minihistoria del linguas philosophic – De Aristoteles al Toki Pona* al bibliotheca electronic de UMI (<http://www.interlingua.com/e-libros/linguasphilosophic>). In un message privative, io commentava con Thomas:

Tu mentiona le longor del essayo; de facto illo terminava multo plus longe que io haveva imagine al initio. Io scribeva iste texto pro me mesme, como un maniera de organiser informationes diffuse que io haveva sur le thema – io ha interesse personal per philosophia, linguas oligosynthetic e le ideas de Benjamin Lee Whorf. Quando io comenciava a rediger, io percipева que multe detalios demandava plus de recerca, e assi io discoperiva plus e plus exemplos interessante e le texto cresceva usque a su 45 paginas. De alcun maniera, le entusiastas del lingua constructe Arahau discoperiva mi texto e lo mentionava como fonte in Wikipedia. Le entrada sur Arahau de Wikipedia in Interlingua es basate sur mi texto – lo que es un motivo de satisfaction pro me. In iste ultime septimanas, io ha lecte *Serendipities: Language and Lunacy*, per Umberto Eco, que confirma multo de lo que io scribeva in *Minihistoria*, in special sur le projectos elaborate per philosophos illuminista.

Tamben ha essite accrescite al archivos de UMI le *Gramática essencial de Interlingua em português*, in le section “Dictionarios e Cursos” (<http://www.interlingua.com/archivos/Gramatica%20Essencial%20de%20Interlingua%20em%20Portugues.pdf>).